

M.A. (Part—I) (Old) Examination
SANSKRIT
Paper—I
(Vedic Language & Literature)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचना : निर्देशाभावे उत्तराणि स्वीकृतभाषयैव लिखत ।

1. (अ) तिसृणाम् ऋचाम् अनुवादं टिप्पणीसहितं लिखत :

15

- (1) यः पृथिवीं व्यथमानामदृह्यः
 पर्वतान् प्रकुपितौ अरम्णात्।
 यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो
 यो द्यामस्तभ्नात्स जनासु इन्द्रः॥
- (2) नाहं तं वेदु दभ्यं दभत्स
 यस्येदं दूतीरसरं पराकात्।
 न तं गूहन्ति स्रवतौ गभीरा
 हुता इन्द्रेण पणयः शयध्वे॥
- (3) एषा शुभ्रा न तन्वौ विद्वानोर्ध्वं
 स्नाती दृशये नो अस्थात्।
 अपद्वेषा बाधमाना तमांस्युषा
 दिवा दुहिता ज्योतिषागात्॥
- (4) अग्ने यं यज्ञमध्वरं विधतः परिभूरसि
 स इद्देवेषु गच्छति॥
- (5) सोमस्य धारा पवते नृचक्षस
 ऋतेन देवाह्नवते दिवस्परि।
 बृहस्पते रुवयेना वि दिधुते
 समुद्रासो न सर्वनानि वित्यचुः।

(ब) वरुणदेवतां वर्णयत ।

10

अथवा

सरमापणिसंवादसूक्तस्य सारं लिखत ।

- (1) तस्माद्भजात् सर्वहृत्तः संभृतं पृथदाज्यम्।
पुशूर् तौश्चक्रे वायुव्यानारुणवान् ग्राम्याश्चये॥
- (2) इहैवाभि वि तनुभे आत्मी इव ज्यया।
वाचस्पतिनि यच्छतु मय्येवास्तु मयि श्रुतम्।
- (3) इमा आपः प्र भिराम्ययुक्ष्मा यक्ष्मनाशनीः।
गृहानुप प्र सीदाम्यमृतेन सुहाग्निना॥
- (4) उपहृतो वाचस्पतिरुपास्मान् वायस्पतिर्हवयताम्।
सं श्रुतेन गमेमहि मा श्रुतेन वि राधिषि॥
- (5) सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात्।
स भूमिं विश्वतो वृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम्॥

(कठोपनिषद्)

3. (अ) त्रयाणां मन्त्राणां सदिप्पणीकम् अनुवादं लिखत .

12

- (1) अनुपश्य यथा पूर्वे
प्रतिपश्य तथा परे।
सत्यमिव न तर्क्य पच्यते
सस्यमिव जायते मृतम्॥
- (2) देवैरपि विचिकित्सितं पुरा
न हि सुविज्ञेयमगूरेष धर्मः।
अन्यं वर न चिकेतो तुषीष्य
ना गोपरोत्सीरते ना नृषैवम्॥
- (3) आसीनो दूरं व्रजति
शयनो यतिः सर्वतः।
कस्तस्मदमदन्देव
मदन्यो जातुमर्हति॥
- (4) वेद्यमपेते विचिकित्सा
मनुष्येऽस्तीन्द्रेजे नायमस्तीति चेजे।
एतद्विद्वन्मृगिण्डम्वयाऽहं
वराशामेष वरमुतीये॥
- (5) इवे भावा मर्त्यस्य यदन्तकैतत्
सर्वेन्द्रियाणाञ्जरयन्ति तेज।
अपि सर्वजीवितमल्पमेव
तवैव बाह्यस्तव नृत्तयणीते॥

(ब) टिप्पणीद्वयं लिखत :

8

- (1) तृतीयवर.
- (2) आत्मज्ञानस्वरूपम्
- (3) अग्निविद्या
- (4) जीवात्मा ।

अथवा

नचिकेतसः स्वभावचित्रणं कुरुत ।

अथवा

वाजस्रवा-नचिकेतसोः संवादः वर्णयत ।

(निरुक्तम्)

4. (अ) प्रकरणमुल्लिख्य द्वयोर्विवरणं कुरुत :

10

- (1) न सर्वाणि इति गार्ग्यो वैधाकरणानाञ्चैके ।
- (2) साक्षात्कृतधर्माणः ऋषयः बभूवुः ।
- (3) षड्भावविकाराः भवन्तीति वाष्पयिणिः ।
- (4) हीत्येषोऽनेककर्मा ।

(ब) निरुक्तपद्धत्या द्वयोर्निवचनं कुरुत :

10

- (1) अध्वर्युः
- (2) निघण्टुः
- (3) शक्वरी
- (4) ऋदः ।

(पाणिनीय शिक्षा)

5. (अ) द्वयोः कारिकयोः विवरणं कुरुत :

10

- (1) अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि पाणिनीयं मतं यथा ।
शास्त्रानुपूर्वं तद् विज्ञातं यथोक्तं लोकवेदयोः ।।
- (2) संवृतं मात्रिकं ज्ञेयं विवृतं तु द्विमात्रिकम् ।
घोषा वा संवृताः सर्वे अघोषा विवृताः स्मृताः ।।
- (3) व्याघ्री यथा हरेत् पुत्रान् दंष्ट्राभ्यां न च पीडयेत् ।
भीता पतनभेदाभ्यां तद्वद्वर्णान् प्रयोजयेत् ।।
- (4) कण्ठे माध्यन्दिनयुगं मध्यमं त्रैष्टुभानुगम् ।
तारं तार्तीयसवनं शीर्षण्यं जगतानुगम् ।।

(ब) टिप्पण्यौ लिखत :

10

- (1) पाठकगुणाः
- (2) त्रिषष्टिः चतुषष्टिः वा वर्णाः
- (3) वर्णोच्चारस्थानानि
- (4) गतिरष्टविधोष्मणः ।